

Totalitarisme, de kracht van de rattenvangers van het onbehagen

Petra Bolhuis
Maieutiek-2022-1

Maieutiek najaar-2022-ArendtTotalitarisme

1

Wat gaan we doen in 10 colleges

- Begrippenkader van Arendt
- Twee manieren om mee te lezen- twee leeswijzers
- Tot college 5 vooral de inzichten van Arendt over het ontstaan en het aan de macht zijn van totalitaire systemen.
- Daarna meer ruimte voor een koppeling met vandaag de dag.

Maieutiek najaar-2022-ArendtTotalitarisme

2

Inleiding

- Hannah Arendt en haar begrippen van het totalitarisme
- Begrippen is niet vergoelijken,
- Begrippen is handvatten bieden opdat het 'dit nooit weer' handen en voeten kan krijgen.
- Kunnen we leren van de geschiedenis?
- Kunnen we zelf iets doen?

Maieutiek najaar-2022-ArendtTotalitarisme

3

De invloed van Arendts eigen ervaringen

- Duitsland in de aanloop naar WOII
- Joodse familie
- Blucher is ex-communist (tot 1928) toen anti-Stalinist.
- Vlucht naar Amerika en reflecteren op wat achter je ligt. (na-denken)

Maieutiek najaar-2022-ArendtTotalitarisme

4

Biografisch

- Leeft in geassimileerd Joods gezin in Kant's Königsberg, sinds 1945 Kaliningrad in Rusland.
- Studeert bij Heidegger en Jaspers.
- Vlucht uit Duitsland via Frankrijk waar ze werkt voor de zionistische beweging met kinderen die naar 'het mandaatgebied Palestina' gaan.
- Wordt geïnterneerd (bij Parijs) en doorgestuurd naar Gurs. Bij capitulatie mogen ze weg binnen 24 uur of worden overgedragen. Zij en haar partner vluchten los van elkaar in juni 1940. Ze treffen elkaar uiteindelijk in Montauban. Via Marseille en Port Bou naar Lissabon. Op 10 mei 1941 steken ze over. Arendts moeder volgt een maand later.
- Leert direct Engels spreken en gaat ook schrijven in het Engels. Carrière in journalistiek en wetenschap.
- Keert al in 1949 terug naar Duitsland voor onderzoek namens de European Jewish Cultural Reconstruction
- Krijgt gaandeweg meer uren aan de universiteit en gaat in 1961 naar Jeruzalem voor het Eichmannproces voor The New Yorker.
- In 1970 schrijft ze ter ere van het tweehonderdjarige bestaan van de Verenigde Staten het kritische 'Home to Roost'
- Meer info zie link 'korte biografie Arendt' op www.maieutiek.nl

Maieutiek najaar-2022-ArendtTotalitarisme

5

Bibliografisch

- Studeerde theologie en filosofie promoveerde op *Der Liebesbegriff bei Augustin* kreeg een onderzoeksbeurs en schreef *Rahel Varnhagen. The Life of a Jewess*.
- Eerste grote werk is onderzoek naar 'totalitarisme'. Geschreven eind 40iger jaren. Komt uit in 1951
- Dat onderzoek brengt haar tot een wending naar 'wat mensen doen'. Boek "De menselijke conditie" (1958)
- Laatste werk *Denken, Willen en Oordelen (Leven van de geest)* niet geheel van haar hand.
- Veel bekendheid door Eichmann in Jeruzalem (1963) ondertitel 'A Report on the Banality of Evil'/Banaliteit van het kwaad.

Maieutiek najaar-2022-ArendtTotalitarisme

6

Dit nooit weer ...

- Arendt 's eigen ervaringen maken het noodzakelijk te reflecteren.
- Niet te optimistisch en niet te pessimistisch zoekt zij naar handvatten. (blz. 39 en 40)
 - Om te begrijpen, maar niet om te vergelijken,
 - Om te onderkennen,
 - Om iets te kunnen uitrichten tegen.

Maieutiek najaar-2022-ArendtTotalitarisme

7

Wat is totalitarisme?

- 'Totalitario' term van Mussolini voor fascisme als staatsvorm Italië 1920.
- Arendt gebruikt de term voor een nieuwe bestuursvorm waarvan zij de geboorte ziet in Duitsland onder Hitler en Rusland onder Stalin.
- Voorlopig Totalitarisme = staatsvorm waarbij verlatenheid

Maieutiek najaar-2022-ArendtTotalitarisme

8

Misvattingen volgens Arendt;

1. Totalitarisme is een vorm van dictatuur,
2. Stalinisme en Nazisme zijn elkaars tegenpool en mogen niet onder één noemer gebracht worden,
3. Totalitarisme is een vorm van nationalisme.

Maieutiek najaar-2022-ArendtTotalitarisme

9

Heeft willen begrijpen zin?

Er is veel kritiek op Arendt vanwege het willen begrijpen van het onbegrijpelijke.

Zij zelf zegt; "Antisemitisme (en niet Jodenhaat), imperialisme (en niet verovering), totalitarisme (en niet dictatuur)-alle, het een nog brutaler dan het ander, hebben ze bewezen dat de menselijke waardigheid een nieuw fundament hard nodig heeft..." (42)

Maieutiek najaar-2022-ArendtTotalitarisme

10

Het boek en de plaats in haar oeuvre

Alle thema's die Arendt uitwerkt in latere grote werken zijn al aanwezig;

- Vita activa/ menselijke conditie gaat in op arbeid, werk en handelen en op medelijden versus solidariteit en op nataliteit.
- The life of the mind gaat in op de rol van het denken en oordeelsvermogen.
- Verder is dit boek de start van Arendt als politiek en zeer controversieel denker. (over de positie van Joden, over Israël, over Vietnam, over Eichmann)

Maieutiek najaar-2022-ArendtTotalitarisme

11

Het boek zelf: hoe zit het in elkaar?

Het onderzoek bestaat uit 3 delen.

Deel 1 Antisemitisme in Europa in de 18de en 19de eeuw tot de Dreyfus Affaire.

Deel 2 Imperialisme De 19de eeuwse kolonisatie tot WO1

Deel 3 Nazisme en Stalinisme

Dit boek 'Totalitarisme' is een vertaling van deel 3 met als appendix een samenvatting van -een deel van- deel 2.

Maieutiek najaar-2022-ArendtTotalitarisme

12